
Đenita Haverić

Znanstveni i stručni rad prof. dr. Bećira Džake

Rezime

Profesor Bećir Džaka svojim radovima, djelima i prijevodima iz perzijskog jezika i književnosti dao je veliki doprinos bosanskohercegovačkoj iranistici. Njegov znanstveni i istraživački rad može se podijeliti u tri grupe: monografije, naučno-istraživački radovi i prevodilačka djelatnost. U početku istraživačkog rada, pažnju profesora Džake zaokupljali su problemi narodne književnosti, prije svega epske narodne književnosti, u Iranu i kod nas, što se reflektira u knjizi *Naša narodna epika i Firdusijeva Šahnama*, u kojoj je poredio epiku jugoslavenskih naroda, datu u Vukovoj i drugim zbirkama, i iransku nacionalnu epiku, prikazanu u Firdusijevoj *Šahmami*.

Djelo posebne vrijednosti ne samo za studente iranistike nego i za širu čitalačku publiku je *Historija perzijske književnosti*, koje, bez sumnje, predstavlja krunu profesorovog dugogodišnjeg naučnoistraživačkog i nastavnčkog rada. Vrijednost ovog djela ogleda se u tome što osvjetljava jednu od najstarijih i najbogatijih književnih tradicija u svijetu, koja je stoljećima utjecala ili primala utjecaje drugih velikih književnosti, prvenstveno klasične arapske književnosti, te turske divanske književnosti. U ovoj knjizi autor je predstavio perzijsku književnost od najstarijih vremena, pa sve do mongolsko-timuridske epohe, tj. do kraja 15. stoljeća, obuhvatajući književnost drevnog Irana, pretklasičnu i klasičnu perzijsku književnost.

Kada je riječ o naučnoistraživačkom radu profesora Bećira Džake, treba reći da se profesor u prvom redu bavio izučavanjem književne baštine naših naroda na

perzijskom jeziku. Zanimao se i za iransku civilizaciju i njenu ulogu u zajedničkoj historiji svijeta, za refleksije te civilizacije u kulturnom krugu naših naroda, te za filozofiju Irana i njen značaj u razvitku orijentalno-islamske filozofije.

Kada govorimo o prevodilačkoj djelatnosti prof. dr. Bećira Džake, prvo mjesto svakako pripada prijevodu *Babtijarname* (Baxtyārname), klasičnog djela perzijske književnosti autora Mohammada Daqāyeqija Marwazija, učenjaka i pjesnika s kraja VI/XII stoljeća. Od posebne naučne važnosti je i profesorov prijevod djela Sejjida Huseina Nasra pod naslovom *Tri muslimanska mudraca*, koje predstavlja trilogiju o tri najpoznatija islamska mudraca, o Ibn Sinau (Aviceni), Suhraverdiu i Ibn Arebiju.

Pripala mi je posebna čast i zadovoljstvo da predstavim život i znanstveni rad rahmetli profesora Bećira Džake, koji je bio redovni profesor perzijskog jezika i perzijske književnosti na Odsjeku za orijentalnu filologiju Filozofskog fakulteta u Sarajevu.

Prof. dr. Bećir Džaka rođen je 1937. godine u Bukovici kod Pljevalja, u Crnoj Gori. Nakon osnovnog obrazovanja, završio je Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu. Diplomirao je 1961. godine na Filozofskom fakultetu u Sarajevu, na tadašnjoj Katedri za orijentalne jezike - studijska grupa turski i arapski jezik.

Tokom 1961. godine kratko je bio angažiran u listu "Oslobođenje", a zatim na tadašnjem Radničkom univerzitetu "Đuro Đaković". Godine 1963. izabran je za asistenta na predmetima Perzijski jezik i Perzijska književnost na Katedri za orijentalne jezike Filozofskog fakulteta u Sarajevu. Te godine, u okviru posmatračke misije Organizacije ujedinjenih naroda, odlazi u Sjeverni Jemen, gdje je boravio šest mjeseci kao prevodilac za arapski jezik.

Na prijedlog Katedre za orijentalne jezike, prof. Bećir Džaka početkom 1965. godine odlazi na specijalizaciju u Iran, gdje je ostao do kraja 1968. godine. U Iranu, na Fakultetu za književno-humanističke nauke Univerziteta u Teheranu, krajem 1968. godine, odbranio je doktorsku disertaciju pod naslovom *Jugoslovenska narodna epika i Firdusijeva Šahnama*. Ova disertacija je nostrificirana na Filozofskom fakultetu u Sarajevu 1971. godine, nakon što je profesor preveo na bosanski jezik, a objavljena je 1976. godine u Izdavačkom preduzeću "Svjetlost" pod naslovom *Naša narodna epika i Firdusijeva Šahnama*.

Nakon isteka devetogodišnjeg staža u zvanju asistenta, prof. Bećir Džaka je 1972. godine izabran za docenta za perzijski jezik i književnost. Nakon što je u

zvanju docenta proveo pet godina, 1977. godine izabran je u zvanje vanrednog profesora, a 1983. godine za redovnog profesora na predmetima Perzijski jezik i Perzijska književnost na Odsjeku za orijentalistiku Filozofskog fakulteta u Sarajevu. Na matičnom Fakultetu radio je sve dok ga nije prekinula teška bolest.

Profesor Bećir Džaka posebno se angažirao na tome da unaprijedi nastavu perzijskog jezika i književnosti i njegova je zasluga što je perzijski jezik podignut na stepen "B" discipline. Naime, od osnivanja Katedre za orijentalnu filologiju, danas Odsjeka za orijentalnu filologiju, 1950. godine, pa sve do 1971. godine, perzijski jezik se izučavao samo kao "C" predmet. Od 1971. godine Katedra za orijentalnu filologiju prerasta u Odsjek za orijentalne jezike i književnosti, koji je u početku imao dvije katedre: Katedru za arapski jezik i književnost i Katedru za turski jezik i književnost, a tek kasnije dobija i treću, Katedru za perzijski jezik i književnost. Tada se perzijski jezik i književnost podižu na stepen "B" discipline, i to prvenstveno zahvaljujući profesorovom zalaganju i entuzijazmu.

Od ove školske 2008./2009. godine, usklađivanjem Nastavnog plana i programa studija s Bolonjskom deklaracijom i sistemom kreditiranja (ECTS), pokrenut je jednopredmetni petogodišnji studij perzijskog jezika i književnosti, pa se tako perzijski jezik i književnost mogu studirati i kao A-predmet na Odsjeku za orijentalnu filologiju Filozofskog fakulteta u Sarajevu. Ovaj studij će vremenom educirati iraniste, koji će biti osposobljeni da se upuste u ozbiljna naučna istraživanja kako perzijskog jezika i književnosti tako i bosanskohercegovačke kulturne baštine na perzijskom jeziku.

Profesor Bećir Džaka svojim radovima, djelima i prijevodima iz perzijskog jezika i književnosti dao je veliki doprinos bosanskohercegovačkoj iranistici. Njegov znanstveni i istraživački rad može se podijeliti u tri grupe:

- monografije
- naučno-istraživački radovi
- prevodilačka djelatnost.

Monografije

U početku istraživačkog rada, pažnju profesora Bećira Džake zaokupljali su problemi narodne književnosti, prije svega epske narodne književnosti, u Iranu i kod nas. Kao što je već spomenuto, doktorirao je u Teheranu 1968.

godine, a doktorska disertacija naslovljena *Jugoslovenska narodna epika i Firdusijeva Šahnama* je kasnije objavljena na bosanskom jeziku pod naslovom *Naša narodna epika i Firdusijeva Šahnama*¹. Možemo reći da je ovo djelo pažnje vrijedan poduhvat, s obzirom na to da je perzijska literatura vrlo malo proučavana, a gotovo da nije komparirana s našom literaturom, te zaslužuje da ga u ovom radu detaljnije predstavim.

Naime, autor je poredio epiku jugoslavenskih naroda, datu u Vukovoj i drugim zbirkama, i iransku nacionalnu epiku prikazanu u Firdusijevoj *Šahnami*. Slobodno možemo reći *iransku narodnu epiku*, iako u naslovu stoji *Firdusijeva Šahnama*, budući da je Firdusijeva *Šahnama* umjetnička sinteza te epike i budući da se iranska epika manje-više zaokružuje s ovim pjesnikom.

Što se tiče jugoslavenske narodne epike, sam autor u Uvodu (str. 5) veli da se pod *našom* epikom misli na narodnu epiku srpskohrvatskoga govornog područja, tj. narodnu epiku Srba, Hrvata, Muslimana i Crnogoraca.

Knjiga *Naša narodna epika i Firdusijeva Šahnama* sastoji se od šest poglavlja, zaključka i bibliografije.

U uvodnom poglavlju analizirani su osnovni podaci o dvije epike: nastanak, podjela i sadržaj. Razmatra se i društvena i kulturno-politička uloga tih dviju epika, i to s aspekta uloge epike u očuvanju narodnog jezika. Autor potcrtava presudnu ulogu epike u jezičkoj afirmaciji nacionalnog bića dvaju naroda.

Drugo poglavlje tretira pitanje neprijateljskih snaga, gdje se govori o neprijateljima iranskog naroda i našeg naroda u njihovim epikama. Markantna su poglavlja o Turcima kao neprijateljima u našoj epici i Turancima kao neprijateljima u *Šahnami*, te Arapima kao zajedničkim neprijateljima u obje epike.

Treće poglavlje, koje predstavlja središnji dio ove studije, rezervirano je za glavne junake i njihovo porijeklo u obje epike, sagledano u svjetlu historijskih izvora i u svjetlu narodnog predanja.

Četvrto poglavlje posvećeno je epskim likovima žena. Uz izlaganje o položaju žene u dva epska pjevanja, izdvojeni su likovi žene majke, žene supruge – vjerne i nevjerne i lik žene junaka. Poređeni su samo likovi koji su u mnogim pojedinostima slični.

¹ Bećir Džaka, *Naša narodna epika i Firdusijeva Šahnama*, Svjetlost, Sarajevo, 1976.

Tema petog poglavlja jesu ostaci paganskih vjerovanja koji u dvije epike figuriraju kao, kako ih sam autor naziva, međunacionalni motivi. Nabrojano je petnaest takvih paralela.

Šesti dio odnosi se na vrste oružja u *Šahnami* i jugoslavenskoj narodnoj epici i njihovim sličnostima.

U zaključku autor ukazuje na frapantne civilizacijske podudarnosti osnovnih elemenata dviju spomenutih epika do kojih je došao samo na osnovu komparativno-deskriptivne analize spoljnih momenata, te navodi kako bi valjalo dalje produbiti istraživanja u tom pravcu. Ističe i kako je, usljed raznih kulturno-historijskih zbivanja i utjecaja kojima su izloženi svi regioni i narodi, nemoguće postojanje apsolutne izoliranosti i originalnosti bilo koje civilizacije, a samim tim ni samoniklosti i originalnosti epike jednog naroda. U ovom slučaju, kako kaže autor, dobar dio sličnosti u epskim pjevanjima genetski seže i do zajedničke arijevske tradicije, dok drugi dio analogija izvire iz analognih društveno-historijskih i kulturnih prilika u dvije sredine.

Sa sigurnošću se može reći da je knjiga *Naša narodna epika i Firdusijeva Šahnama* vrijedno štivo iz oblasti iranistike. Dio koji se odnosi na Firdusijevu *Šahnamu* i iransku epiku nezaobilazan je za sve koji žele produbiti znanje iz iranistike i obavezna je osnova za one koji se žele dublje upustiti u proučavanje te još neistražene, a za nas vrlo bitne naučne oblasti. U knjizi se mogu pronaći vrlo korisne informacije o Firdusiju, o perzijskoj književnosti, pa i o historiji perzijskog jezika i historiji Irana. Zbog toga se može ustvrditi kako je ova knjiga vrlo korisna i za arabistiku i turkologiju, budući da su arapska i turska književnost bile u snažnoj interakciji s klasičnom perzijskom književnošću. Tu, dakako, ne treba zaboraviti ni našu književnost.

Djelo posebne vrijednosti ne samo za studente iranistike nego i za širu čitalačku publiku je *Historija perzijske književnosti*², knjiga koja je nastala kao rezultat dugogodišnjeg nastavničkog iskustva u domenu perzijske književnosti. Vrijednost ovog djela ogleda se u tome što osvjetljava jednu od najstarijih i najbogatijih književnih tradicija u svijetu, koja je stoljećima utjecala ili je primala utjecaje drugih velikih književnosti, prvenstveno klasične arapske književnosti, a zatim i turske divanske književnosti. U ovoj knjizi autor je predstavio perzijsku književnost od najstarijih vremena pa sve do mongolsko-timuridske epohe, tj.

² Bećir Džaka, *Historija perzijske književnosti od nastanka do kraja 15. vijeka*, NII "Ibn Sina", Sarajevo, 1997.

do kraja 15. stoljeća. Knjiga obuhvata književnost drevnog Irana, pretklasičnu i klasičnu perzijsku književnost. U okviru “Književnosti drevnog Irana” predstavljani su staroperzijski spomenici kulture, a posebna pažnja posvećena je svetoj knjizi Avesti, te religijama zoroastrizmu, mazdakizmu i manihejstvu. Potom slijedi upoznavanje s “Predislamskom književnošću srednjeg vijeka u Iranu” i s glavnim književnim spomenicima toga doba. Nakon toga slijedi predstavljanje “Pretklasične perzijske književnosti” i “Književnosti na novoperzijskom deri jeziku”. U poglavlju “Glavne poetske forme u poeziji na perzijskom jeziku” temeljito i studiozno su obrazložene najpoznatije i najčešće upotrebljavane pjesničke forme kod iranskih pjesnika, a to su forme kaside, gazela, rubaije i mesnevijske. U knjizi je predstavljen veliki broj autora s osnovnim biografsko-bibliografskim podacima, a date su i društveno-historijske prilike njihovog perioda. U hronološkom slijedu prvo su predstavljeni autori koji pripadaju “Horosanskom književnom krugu”, a to su: Rudeki, Šehid Belhi, Ebu Šukur Belhi, Rabia Kizdari i Dekiki. Posebno poglavlje posvećeno je “Razvoju nauke u 10. vijeku”, u kojem su predstavljena djela El-Farabija, Ibn Sinaa i El-Birunija. Istaknuto mjesto u istraživanju profesora Džake zauzima znameniti epski pjesnik Firdusi, te je u fokusu njegova istraživanja čuveni Firdusijev epski spjev *Šahnama*. To je, ustvari, legendarna i poetizirana historija Irana od najstarijih vremena pa do propasti iranskog carstva usljed arapskih osvajanja u srednjem vijeku. Premda *Šahnama* još nije prevedena na bosanski jezik, zahvaljujući upravo ovom studioznom i detaljnom predstavljanju *Šahnama*, saznajemo osnovne sadržajne i tematske podatke ovog slavnog iranskog nacionalnog epa. Poslije predstavljanja Firdusija, u posebnom poglavlju “Sudbina epike poslije Firdusija”, predstavljeni su autori Esedi Tusi, Fahrudin Gurgani i Nizami Gendževi. U hronološkom slijedu profesor Bećir Džaka obrađuje autore koji pripadaju “Gaznevidskom književnom krugu”, a to su: Unsuri, Ferruhi Sistani, Minučihri Damgani, zatim je predstavljena proza gaznevidsko-samanidskog perioda, seldžučka epoha, proza seldžučkog perioda i, naposljetku, mongolsko-timuridska epoha s navođenjem najpoznatijih autora svake epohe, a posebno mjesto zauzimaju čuveni pjesnici poput Attara, Rumija, Omera Hajjama, Sadija, Hafiza i drugi. S obzirom na važnost/značaj sufizma i sufijске književnosti u Iranu, profesor Džaka posebnu pažnju posvećuje upravo ovoj tematici. Ovo djelo obiluje velikim brojem stihova koji su ponuđeni u originalu i stilski dotjeranom prijevodu profesora Bećira Džake.

Historija perzijske književnosti, bez sumnje, predstavlja krunu profesorovog dugogodišnjeg naučnoistraživačkog i nastavničkog rada i ubraja se u osnovnu literaturu za studente iranistike.

Iz oblasti moderne književnosti profesor Bećir Džaka objavio je djelo *Savremena poezija Irana*³, u kojem je izabrao stihove najistaknutijih savremenih iranskih pjesnika, uz odgovarajuće biografske bilješke o pojedinim pjesnicima i s predgovorom Nadera Naderpura.

Naučno-istraživački radovi

Kada je riječ o naučno-istraživačkom radu profesora Bećira Džake, onda treba reći da se profesor u prvom redu bavio izučavanjem književne baštine naših naroda na perzijskom jeziku i iz te oblasti objavio radove “Dosadašnja istraživanja književnosti Bosne i Hercegovine na perzijskom jeziku”⁴ i “Književnost Muslimana Bosne i Hercegovine na perzijskom jeziku”⁵, koji imaju referencijalni status kada je u pitanju ova oblast orijentalističkih istraživanja. Književnost u Bosni i Hercegovini na perzijskom jeziku nosi izraziti pečat tesavvufa, koji je pod snažnim utjecajem iranske duhovne tradicije. Iako je književno stvaralaštvo na perzijskom jeziku malobrojnije u odnosu na druga dva orijentalna jezika, ono je daleko nadmoćnije u pogledu sadržine i utjecaja perzijskih klasika.

Pored toga, profesor Bećir Džaka se jako zanimao i za probleme iranske civilizacije, ulogu te civilizacije u zajedničkoj historiji svijeta i za refleksije te civilizacije u kulturnom krugu naših naroda. Iz tog domena objavio je radove “Odjeci iranske civilizacije u Bosni i Hercegovini”⁶ i “Šta je pomoglo prihvaćanju perzijske književnosti u Bosni i Hercegovini”⁷, u kojima upoznaje javnost o

³ Bećir Džaka, *Savremena poezija Irana*, izbor i prijevod sa perzijskog jezika, Kruševac, 1979.

⁴ Bećir Džaka, “Dosadašnja istraživanja književnosti Bosne i Hercegovine na perzijskom jeziku”, *Književnost Bosne i Hercegovine u svjetlu dosadašnjih istraživanja*, ANUBiH, Posebna izdanja, XXXV, knj. 5, 1978. str. 77-84.

⁵ Bećir Džaka, “Književnost muslimana Bosne i Hercegovine na perzijskom jeziku”, *III program Radio Sarajeva*, br. 19, 1978. str. 587-600.

⁶ Bećir Džaka, “Odjeci iranske civilizacije u Bosni i Hercegovini”, *Pregled*, juli-avgust 1975.

⁷ Bećir Džaka, “Šta je pomoglo prihvaćanju perzijske književnosti u Bosni i Hercegovini”, *POF 41*, Sarajevo, 1991. str. 395-398.

utjecajima iranske civilizacije kod nas, koji počinju širenjem manihejstva, da bi se sačuvali i nastavili da postoje u novomanihejskim učenjima bogumila, a kasnije, nakon dolaska Turaka i prihvatanja islama u ovim krajevima, oni su bili obnovljeni i sačuvani u raznim mističnim pokretima i sufijskim redovima. Ustvari, manihejska i novomanihejska tradicija koja je postojala u Bosni i Hercegovini pogodovala je širenju tesavvufa i derviških redova u ovim krajevima, a samim tim i prihvatanju i njegovanju književnosti koja nosi pečat tesavvufa.

Zahvaljujući poznavanju perzijskog, turskog i arapskog jezika, profesor Bećir Džaka je preveo s turskog jezika dvije vakufname i napisao esej o *Muhamedu Fuzuliju*⁸, pjesniku koji predstavlja najvećeg poetu cijelog turskog svijeta u 16. vijeku. Ovaj azerbejdžanski pjesnik ostavio je iza sebe po jedan divan na svakom od ova tri jezika. U studiji koja je napisana i objavljena na perzijskom jeziku, prof. Džaka pokazuje svoje poznavanje sva tri orijentalna jezika i orijentalno-islamske poetike.

Profesor Bećir Džaka zanimao se i za filozofiju Irana i njen značaj u razvitku orijentalno-islamske filozofije. U radu "Uloga Irana u pojavi islamske filozofije"⁹ on iznosi svoje viđenje uloge iranske geokulturne sfere u razvitku klasične iranske filozofije, koja je kulminirala u ličnostima El-Farabija i Ibn Sinaa.

Prevodilačka djelatnost

Kada govorimo o prevodilačkoj djelatnosti prof. dr. Bećira Džake, prvo mjesto svakako pripada prijevodu *Bahitjarname*¹⁰ (Baxtyārname), klasičnog djela perzijske književnosti autora Mohammada Daqāyeqija Marwazīja, učenjaka i pjesnika s kraja VI/VII stoljeća. Postoje različita mišljenja o vremenu nastanka "Bahitjarname", a najvjerojatnije je da je izvorna verzija ovog djela nastala na pahlevi jeziku, a prema mišljenju nekih, čak i na sanskritu. *Bahitjarnama* ili *Knjiga o Bahitjaru* spada u veoma stare iranske priče o iranskom kralju Bahitjaru ispričane na način koji, s formalne strane, podsjeća na priče iz

⁸ Bećir Džaka, "Muhamed Fuzuli Bagdadi", *Revue de la Faculte des Lettres et des Sciences Humaines*, No. 1, 2, Vo. 16, Teheran.

⁹ Bećir Džaka, "Peydāyāš-e falsafe dar eslam wa sahm-e irān dar ān" (Uloga Irana u pojavi islamske filozofije), studija objavljena u dva nastavka u pakistanskom mjesečniku "Hilal".

¹⁰ Mohammad Daqāyeqi Marwazī, *Bahitjarnama*, prijevod s perzijskog i predgovor Bećir Džaka, Veselin Masleša, Sarajevo, 1989.

Hiljadu i jedne noći, samo što se ovdje radi o deset priča. To je djelo moralno-didaktičkoga karaktera, u kojem se kroz sve priče prožima pouka o strpljenju i promišljenosti u postupcima, koji uvijek rezultiraju ispravnim odlukama u životu. Stvaranju zapleta radnje u svim pričama doprinose ljubomora, sujeta, pohlepa ili strast. Kod prevođenja su sačuvana jezičko-stilska izražajna sredstva i osobine perzijskog jezika. Prevodilac je uspio jedan klasičan tekst, kakav je *Bahrijarnama*, dosljedno prevesti, sačuvavši karakteristike izražavanja na perzijskom jeziku, a u isto vrijeme približiti ga savremenom čitaocu. Stoga takav prijevod može poslužiti lingvistima za kontrastno izučavanje perzijskog jezika.

Od posebne naučne važnosti je i profesorov prijevod djela Sejvida Huseina Nasra pod naslovom *Tri muslimanska mudraca*¹¹. To djelo predstavlja trilogiju o tri najpoznatija islamska mudraca, Ibn Sinau (Aviceni), Suhraverdiju i Ibn Arebiju. Izlaganjem njihovih učenja i pogleda, na adekvatan način su prezentirana i objašnjena učenja najvažnijih islamskih filozofskih škola: škole filozofa–naučnika, škole iluminacionista i sufijske škole. Svaka od tri spomenute ličnosti ima veliku važnost i igra glavnu ulogu u filozofskim školama kojima pripada. Oni raspravljaju o pogledima na svijet koje su kontinuirano iznosile generacije filozofa i pobožnjaka. U spomenutim školama pokazuju i tumače najvažnije poglede islamske intelektualnosti, otkrivajući horizonte na koje se naslanja intelektualni život velikih islamskih naučnika.

Profesor Bećir Džaka izabrao je i preveo *Iranske narodne bajke*¹², koje su u Iranu bile veoma popularne, prvenstveno zbog toga što su odražavale sve nade naroda i stremljenja ka boljem životu. Jezik iranskih bajki vrlo je poetičan i preplavljen izrekama i aforizmima, što je iziskivalo još veći napor prilikom prevođenja.

Pored ovih profesorovih prijevoda, spomenut ćemo i to da je u knjizi *Rumi, Hajam, Sadi, Hafiz: Četiri perzijska pjesnika*¹³, napisao kratke biografije ovih pjesnika i napravio odabir njihovih pjesama. Neke od tih pjesama preveo je sam profesor, a koristio je i prijevode Fejzulaha Hadžibajrića, Safvet-bega Bašagića i

¹¹ Sejjid Husein Nasr, *Tri muslimanska mudraca*, prijevod prof. dr. Bećir Džaka, Sarajevo, 1991.

¹² Bećir Džaka, *Iranske narodne bajke*, izbor, prijevod i pogovor, Narodna knjiga, Beograd, 1978.

¹³ *Rumi, Hajam, Sadi, Hafiz: Četiri perzijska pjesnika*, priredio i predgovor napisao prof. dr. Bećir Džaka, Svjetlost, Sarajevo, 1997.

Saliha Trake. Također je napisao predgovor prijevodu epizode *Rustem i Subrab*¹⁴ iz Firdusijeve *Šahname*, koja je od samog početka profesorovog znanstvenog rada neprestano zaokupljala njegove misli i pažnju.

Ljubitelji klasične perzijske poezije uskoro će imati u svojim rukama kompletan prijevod Hafizovog *Divana*. Naime, profesor je posljednje godine svog naučnog rada posvetio prevođenju 496 gazela i tri mesnevijske koje su sastavni dio rukopisa Hafizovog *Divana* štampanog 1989. godine u Teheranu povodom godišnjice smrti Hafiza Širazija. O vrijednosti i značaju ovog prevodilačkog poduhvata suviše je govoriti, budući da je Hafiz ne samo najveći perzijski liričar nego i jedan od najpoznatijih svjetskih pjesnika. Tokom cijeloga svog akademskog rada profesor Bećir Džaka zanimao se za Hafiza i njegovu poeziju, da bi se u momentu kada je bio na vrhuncu svoga stvaralačkog i stručnog rada upustio u ovaj prevodilački poduhvat, koji predstavlja krunu njegovog stvaralačkog rada.

Rad i djelo profesora Bećira Džake predstavlja veliku vrijednost i ima izuzetan značaj ne samo za studente perzijske književnosti nego i za sve ljubitelje perzijskog jezika i književnosti. Profesor je svojim radom uspio približiti perzijsku književnost, tradiciju i kulturu bosanskohercegovačkoj javnosti i na taj način podstaknuti mnoge istraživače da nastave istraživati u ovoj oblasti.

Iza sebe je ostavio nekoliko generacija iranista, koji će svojim naučnim i nastavnim radom u bitnim crtama odrediti daljnji razvoj iranistike kod nas. ■

Đenita Haverić

SCIENTIFIC AND TEACHING OEUVRE
OF PROFESSOR BECIR DZAKA, PH.D.

Summary

With his research, scientific papers and translations from Persian language and literature, professor Becir Dzaka contributed greatly to the study of Iran in BiH.

¹⁴ Ebul- Qāsem Ferdousī, *Rustem i Subrab*, preveo prof. dr. Fehim Bajraktarević, priredio i uvod napisao prof. dr. Bećir Džaka, Svjetlost, Sarajevo, 1997.

His scientific output can be divided into three groups: monographs, scientific research papers and translations. At first, his main interest were problems of literary heritage, particularly traditional epic literature, both in Iran and BiH, as reflected in his book entitled *Our Popular Epics and Firdausi's Shahname*. Namely, professor Dzaka compared Yugoslav epic traditions, presented in anthologies by Vuk and others, and traditional Iranian epics, as presented in Firdausi's *Shahname*. His *History of Persian Literature*, undoubtedly the crowning jewel of decades of his teaching and scientific research work, is of special value not only for students of Iranian culture, but also for general literary audience. The value of this book is in the fact that it sheds light on one of the oldest and the richest literary traditions in the world, which influenced for centuries, or received influences from, other great literatures, primarily classical Arabic literature, as well as Turkish divan tradition. In this book, the author presented Persian literature from ancient times until the Mongol-Timurid era, i.e. until the end of the 15th century. The book covers literature of ancient Iran, pre-classical and classical Persian literature. As for professor Dzaka's scientific research, he was focused first and foremost on the literary tradition of our peoples in the Persian language. He was also interested in issues related to Iranian civilisation, the role of that civilisation in the shared history of the world, and its reflection on the culture of our peoples, as well as the philosophy of early Iran and its significance for the development of Oriental-Islamic philosophy.

Speaking of his translations, the prime example is certainly the translation of *Bahtiyarname*, the classical work of Persian literature, by Mohammad Daqāyeqī Marwazī, a late 12th century scholar and poet. The professor's translation of *Three Muslim Wise Men* by Sayyed Husain Nasr is of particular scientific relevance. This is a trilogy about three key thinkers in Islamic history, Ibn Sina (Avicenna), Suhreverdi and Ibn 'Arobi. ■